

Dimensionering, kvalitetsudvalg og fremdriftsreform sætter fremtidens danske universitet til debat

Debatterne om fremdriftsreformen, kvalitetsudvalgets anbefalinger og aftalen om dimensionering af danske uddannelser, der tilsammen repræsenterer en markant opprioritering af uddannelsernes umiddelbare arbejdsmarkedsrelevans, stiller spørgsmål til, hvordan forskning og uddannelse bidrager med værdi i samfundet. Centrale spørgsmål er blandt andet, om der kan være modsatrettede hensyn mellem den førte forskningspolitik og den foreslåede uddannelsespolitik, og om et for kortsigtet perspektiv på relevans kan få negative følger på lang sigt?

DAVID BUDTZ PEDERSEN,
Forskningsleder
Københavns Universitet
davidp@hum.ku.dk

Enhver, der er interesseret i forskning og uddannelse i Danmark, vil have bemærket, hvordan der de senere år er kommet pres på universiteterne for at bidrage til vækst og udvikling. Universiteternes samfundsmæssige effekter er blevet et varmt emne blandt beslutningstagere og politikere. Og med god grund. Danmark bruger hvert år mere end 1 procent af bruttonationalproduktet på offentlig forskning og 2 procent på privat forskning og udvikling.

Senest har Produktivitetskommissionen og regeringens Kvalitetsudvalg udgivet en række rapporter med anbefalinger til en omstrukturering af danske uddannelser. Færre skal uddanne sig til arbejdsløshed og flere til ledige jobs. De unge skal søge ind på uddannelser, der er direkte målrettet det private erhvervsliv. Underforstået, de skal søge ind på uddannelser inden for teknik og naturvidenskab. Det er nemlig godt både for dem selv og for samfundet, fordi de dermed øger deres chancer for at få job. Det er den uddannelsespolitiske konsensus i Danmark i 2015.

Produktivitetskommission med fokus på arbejdsmarkedsrelevans

Regeringen nedsatte i begyndelsen af 2012 Produktivitetskommissionen. Kom-

missionen fik til opgave at undersøge, hvordan Danmark fortsat kan fastholde og udvikle et produktivt arbejdsmarked og erhvervsliv. I Kommissionens rapport fra 2014 fremsættes 25 anbefalinger og mere end 100 konkrete forslag til blandt andet reformer af den offentlige sektor samt uddannelserne i Danmark. Især uddannelser inden for humaniora bliver kritiseret for at have en lav beskæftigelse samt et tilsvarende lavt erhvervsøkonomisk afkast.

Kommissionen påviser blandt andet forskelle i arbejdsløshed og overuddannelse (arbejde som ufaglært) inden for både de humanistiske fag og andre fagområder. Eksempelvis påpeger Kommissionen, at de fleste klassiske gymnasielærere-fag blandt de humanistiske uddannelser klarer sig godt på arbejdsmarkedet. Problemer med arbejdsløshed på det humanistiske område findes især inden for en række nyere fag som kommunikation, medievidenskab, filmvidenskab etc. Kommissionen foreslår på denne baggrund en række reformer. Blandt andet at der indføres stærkere krav om at knytte uddannelsernes profil til arbejdsmarkedets behov, at der skal skabes bedre incitament til hurtigere studie gennemførelse og at der

indføres en skarpere regulering og adgangsbegrænsning af uddannelser med dimittendledighed.

Kvalitetsudvalget: Oprydning i uddannelsesjungen og målretning af bachelor-uddannelserne

Som supplement til Produktivitetskommissionen nedsatte den danske regering i 2013 Udvalget for Kvalitet og Relevans i de Videregående Uddannelser. Udvalget har i to delrapporter fra henholdsvis marts og oktober 2014 fremsat en række anbefalinger til, hvordan kvalitet, relevans og sammenhæng styrkes på de videregående uddannelser. Udvalgsarbejdet blev afsluttet med en samlet afrapportering i januar 2015.

Blandt udvalgets anbefalinger er et ønske om at skabe mere fleksibilitet på de videregående uddannelser. Specielt peger Kvalitetsudvalget på at styrke bacheloruddannelsen, ligesom der foreslås nye veje til at opnå kandidatgraden. For eksempel foreslås det at målrette universiteternes bacheloruddannelse, således, at de studerende kan tage erhvervsarbejde straks efter bachelorgraden. Kandidatuddannelsen kan eventuelt komme senere, for eksempel samtidig med et erhvervsarbejde.

“Derudover har regeringen vedtaget en ‘dimensioneringsplan’, der skal reducere optaget på uddannelser med høj dimittendledighed”

“I dette perspektiv synes der at være en manglende koordination og integration mellem den uddannelsespolitiske dagsorden og den førte forskningspolitik”

Udvalget insisterer på en «oprydning i udbuddet af de i alt cirka 1.500 videregående uddannelser.» Mindre – primært humanistiske og enkelte naturvidenskabelige – uddannelser skal lægges sammen for at styrke de faglige miljøer. Desuden skal oplysninger om uddannelsernes jobchancer og løn lægges åbent frem.

Dimensioneringsaftale med kraftige beskæringer af uddannelser med høj ledighed

På baggrund af de nævnte ekspertkommissioner har den danske regering igangsat et omfattende reformprogram. Den såkaldte «studiefremdriftsreform» skal sikre, at de studerende kommer hurtigere igennem studiet og dermed hurtigere ud på arbejdsmarkedet. For eksempel skal perioden for specialet reduceres fra seks til fire måneder på udvalgte uddannelser. Derudover har regeringen vedtaget en «dimensioneringsplan», der skal reducere optaget på uddannelser med høj dimittendledighed – mest markant på humanistiske uddannelser som kunsthistorie, teatervidenskab, litteratur, der forventes at skulle reducere optaget med op til 30 procent i 2018.

Kvalitet eller relevans

Det er imidlertid værd at hæfte sig ved en række problemer og indbyggede dilemmaer i de igangværende reformer. For eksempel er det uklart, hvordan kravet om «forskningsbaseret undervisning» i fremtiden skal forenes med kravet om hurtigere studie gennemførelse, ligesom det er uklart, hvordan det styrkede fokus på bacheloruddannelser kan forenes med det stigende politiske fokus på excellence

og grundforskning. Kløften mellem grundforskning og uddannelse risikerer med andre ord at vokse.

I dette perspektiv synes der at være en manglende koordination og integration mellem den uddannelsespolitiske dagsorden og den førte forskningspolitik. Skal der ske ændringer på dette område, kræver det en nytænkning af hele det forsknings- og innovationspolitiske system, hvor der lægges mindre fokus på excellence og talentudvikling og mere vægt på undervisning. Det kræver ikke bare, at der skabes en tydelig opprioritering af undervisningen og et opgør med de nuværende incitamenter, men at hele universiteternes

“Humanister arbejder i høj grad sammen med det omgivende samfund. Det gælder både relationer til offentlige institutioner og private virksomheder”

grundlæggende finansierings-, publicerings- og meriteringsstruktur ændres. Denne omprioritering vil højst sandsynligt ikke ske. Og med god grund. Det er nødvendigt at fastholde og udvikle studiemiljøer og forskningstalenter af højeste internationale kvalitet. Kun på den måde kan Danmark beholde sin position på det globale marked for viden og innovation.

Men også på et andet område er den nuværende reformdagsorden præget af et paradoks. Det drejer sig om den humanistiske vidensproduktion. Det er et vilkår for uddannelses- og vidensinstitutioner, at effekten af reformer kun kan observeres på lang sigt – både med hensyn til de

tilsigtede og utilsigtede konsekvenser. En reduktion af optaget på 30 procent på flere humanistiske uddannelser vil i fremtiden kunne få netop utilsigtede konsekvenser for dansk konkurrenceevne. Det er svært at forudsige fremtidens arbejdsmarked. Men nogle tendenser er mulige at forudsige baseret på nuværende økonomiske megatrends. For eksempel er netværksøkonomien i rivende udvikling. Nye forretningsmodeller er på vej frem, der kombinerer ekspertise fra forskellige innovationskilder og uddannelsesretninger, herunder kommunikation, kulturforståelse og socialt entreprenørskab. Især i det danske virksomhedslandskab med mange små og mellemstore virksomheder er der en udvikling på vej, hvor kulturelle og kontekstuelle kompetencer blandes med teknologiudvikling, brugerdreven innovation og adgang til store datamængder. En række fremskrivninger fra blandt andre OECD og McKinsey tyder på, hvordan fremtiden fundamentalt vil ændre vores

syn på værditilvæksten i den digitale netværksøkonomi.

Kigger man henover de seneste måneders debat om dimensioneringen af danske uddannelser, kan man få det indtryk, at humanistiske kompetencer er ubrugelige eller har mindre værdi for samfundet end uddannelse inden for andre områder. Men denne konklusion er baseret på fortidens arbejdsmarked, ikke på fremtidens. Fra skattemynderens synspunkt skal man derfor være forsigtig, inden man gør sit syn på humaniora op. Humanister arbejder i høj grad sammen med det omgivende samfund. Det gælder både relationer til offentlige institutioner og private virksomheder. Effekten af dette samarbejde skaber hver dag en omfattende videns- og erhvervsøkonomisk værdi for det danske samfund. ☞

David Budtz Pedersen er forskningsleder for Velux Fondens Humanomics Research Centre på Københavns Universitet, der undersøger de humanistiske videnskabers udvikling og forskning. Han er medforfatter til bogen «Kampen om disciplinerne» der udkommer i juni 2015 (Hans Reitzels Forlag).

